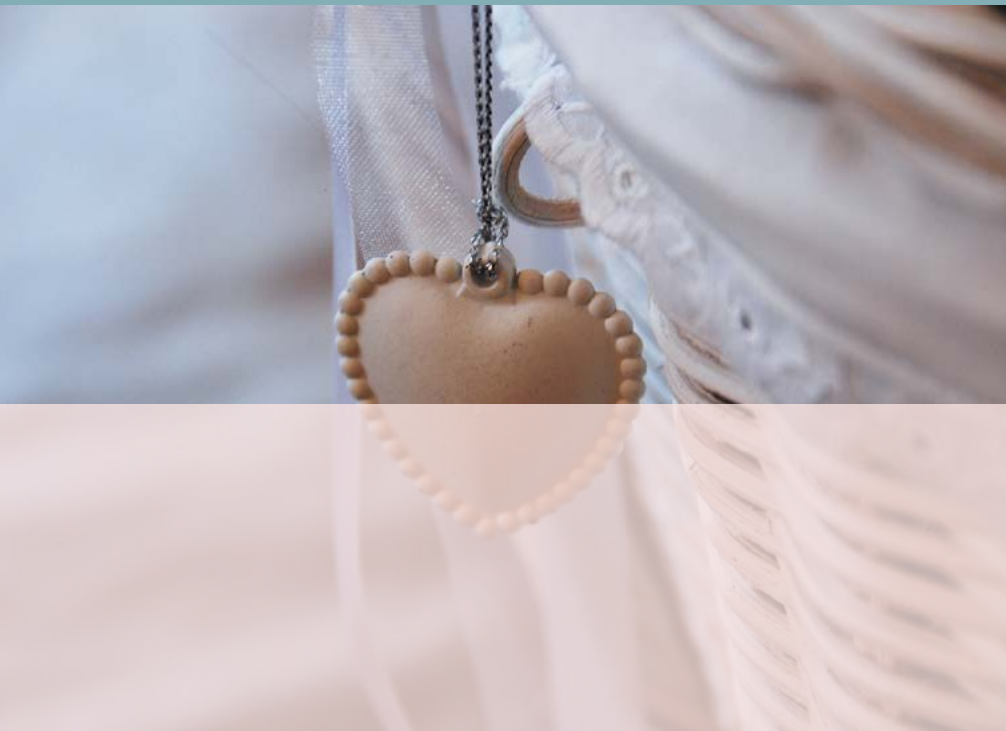

Masterclass

OPBAREN EN VERZORGEN VAN EEN OVERLEDEN BABY

In samenwerking met *Ruth van den IJssel* van *Ima Afscheidzorg*

HISKE KUILMAN
VERLIESCOACH & ROUWDESKUNDIGE
www.hiskekuilman.nl - voor ouders
www.babyverlies.nl - voor professionals
hiske@hiskekuilman.nl
06 44 34 54 95

Fysieke verzorging

VAN BABY'S MET EEN KWETSBARE HUID

Premature en gemacereerde kindjes zijn direct na de geboorte nog **warm**. Laat de ouders hiervan 'genieten'. Zo warm als direct na de geboorte worden ze nooit meer. Het **huid op huid contact** is erg waardevol net als na een normale geboorte. De kindjes worden niet stijf zolang ze niet gekoeld worden. Als ze in het koude water gaan of in een mortuarium worden gekoeld, worden ze wel **stijf**.

Geen kleding of doeken gebruiken

Baby's met een kwetsbare huid kun je beter niet aankleden of in aanraking laten komen met stof zoals doeken of dekentjes. De huid van de baby kan eraan **vastplakken** en het zou kunnen zijn dat je de kleertjes nooit meer uitkrijgt. Als de baby dan heeft gelekt, is het onmogelijk om hem te verschonen.

Als je de baby toch wilt inwickelen kun je hem op **de plastic kant (achterkant) van een celstofmatje leggen**. Het plastic zorgt ervoor dat het niet gaat plakken aan de huid en de huid dus niet beschadigt. De baby kan zo gemakkelijk verschoond worden. Daarna kun je de baby in de celstofmat in een mooie doek leggen zodat je de celstofmat niet meer ziet. Ook de warme huid van blote handen kan de baby met een kwetsbaar huidje beschadigen. Daarom is het goed om **plastic handschoenen te dragen**.

Het verzorgen van een kwetsbare baby

Hoe vette de huid, hoe minder de baby gaat uitdrogen. Het is daarom goed het **huidsmeer** te laten zitten, tenzij dit zoveel is dat het de ouders stoort en ze het ontsierend vinden. Dan kan het weggehaald worden door heel zachtjes met een **wattenbolletje met babyolie** over de plek te draaien. Ook helpt babyolie om de kwetsbare of beschadigde huid van de baby te beschermen, het zorgt ervoor dat de huid minder plakt en het laagje olie op de huid gaat het lekken tegen. Daarbij kan het insmeren met babyolie een **helende werking** hebben omdat ouders nog intiem contact kunnen maken met hun kindje. Dit doe je niet als de baby in het water wordt gelegd.

Als de lipjes uitdrogen, vallen ze in en worden ze donker tot zelfs zwart. Hoe eerder je ze insmeert met **vaseline**, hoe meer je dit proces kunt tegengaan. Ook dit vinden ouders vaak heel fijn om zelf te kunnen doen, zodat ze zo toch hun kindje kunnen verzorgen.

Het ontbindingsproces kan worden versneld door bacteriën die van buitenaf het lichaam in komen. Door de open verbindingen met buiten; de neusgaten, de oren en de mond schoon te maken met **alcohol**, kun je dit proces vertragen. Dit kun je doen met een wattenstaafje.

Het kan voorkomen dat er wat **vocht of bloed** uit het mondje of neusje komt. Dat gebeurt vooral als de baby rechtop wordt gehouden. Houd de baby dus zo horizontaal mogelijk om dit tegen te gaan. Je kunt het neusje ook dichten met watten. Gebruik hiervoor een dunne pincet met puntig uiteinde. De neusgaten zijn heel diep dus je kunt de watjes heel ver naar binnen brengen zodat je ze aan de buitenkant niet meer ziet.

Fysieke verzorging

VAN BABY'S MET EEN KWETSBARE HUID

Soms verliest de baby nog wat **ontlasting** (meconium). Als dit gebeurt kun je de baby een luier omdoen. In het water zal de baby geen ontlasting verliezen. Dit gebeurt pas als de baby uit het water wordt gehaald. Houdt babydoekjes bij de hand en haal de meconium weg, net als bij een levende baby. Vaak vinden ouders het ook nog wel mooi dat dit gebeurt.

Maceratieplekken verzorgen

Als de baby ernstig gemacereerd is, helpt het om de maceratieplekken te deppen met een zachte doek met dunne bleek. De plekken brand je als het ware dicht door de bleek waardoor ze niet meer plakken en lekken en de baby aangekleed zou kunnen worden. De geur van de bleek vervliegt na een tijdje maar kun je ook maskeren door de baby daarna in te smeren met babyolie. (zie ook de aparte werkinstructie over maceratie en bleek). Dit heeft geen toegevoegde waarde als de watermethode wordt toegepast.

De watermethode

EEN HELE MOOIE MANIER OM EEN KWETSBARE BABY OP TE BAREN

De baby krijgt hierdoor een **mooie lichte kleur, vervormt niet** en neemt een ontspannen en **natuurlijke houding** aan. Het mooiste is om de baby in een transparante kunststof bak met heel **koud (kraan)water** te leggen zodat de baby ook vanaf de buitenkant mooi te zien is, maar elke bak of schaal die de ouders mooi vinden voldoet.

Het grootste voordeel van de watermethode is dat de ouders de baby met blote handen kunnen **vasthouden** en er huid op huid contact mogelijk is. Als de baby een aantal uur in het water heeft gelegen, plakt deze niet meer zo. De baby kan dan voorzichtig een beetje droog gedept worden met een doek. Ouders kunnen de baby dan ook in een doek vasthouden. Hoe lang en hoe vaak dit kan, is afhankelijk van veel factoren. Als richtlijn kun je 2-3 keer per dag een half uur aanhouden, maar je ziet aan het kindje zelf dat deze weer wat gaat verkleuren.

Water koelen en verschonen

Het water moet ververs worden als het niet koud genoeg meer is, gaat verkleuren of gaat ruiken. Dat verschilt dus per situatie en per dag. De eerste dag moet het water vaker verschoond worden, omdat het kindje dan nog vaak bloed en huidsmeer heeft. Op warme dagen moet het water ook vaker verschoond worden dan op koude winterdagen als het kindje op een niet verwarmde kamer staat. Het is aan te raden flessen water in de koelkast te zetten zodat je die bij elke verschoonronde kunt gebruiken en in ieder geval koelkastkoud water hebt. Je kunt ook koelelementen onder de bak zetten zodat die van onderaf gekoeld wordt. 's Nachts kan de waterbak met het kindje in de koelkast worden gezet als ouders zich hier ok bij voelen. Sommige ouders schaffen een extra koelkastje aan dat op de babykamer staat voor de nachten.

Het heeft de voorkeur om een kindje na de bevalling in het water te leggen, maar ook na een aantal dagen heeft het water nog effect. De watermethode kan worden toegepast bij elke termijn en wordt tegenwoordig ook bij een miskraam wel eens gebruikt. Hierdoor kunnen ouders het kindje goed bewonderen, hoe klein het ook is zodat ze mooi en waardevol afscheid kunnen nemen.

De watermethode

BIJ EEN VOLDRAGEN BABY

Veel zorgverleners zijn wat terughoudend over de watermethode als het **voldragen kindje** betreft. Als een voldragen kindje durante partu is overleden of zelfs even heeft geleefd, heeft de watermethode geen enkele toegevoegde waarde. Maar in het geval van een IUVD, een baby die in de buik is overleden, biedt de watermethode heel erg veel voordelen. De plekken waar de huid heeft losgelaten zijn vaak erg rood en plakkerig en gaan op den duur vaak lekken. In het water voorkom je dit. De baby wordt mooi roze, hij plakt en lekt niet en de weke schedeldelen die vaak na verloop van tijd gaan wijken van elkaar, wat een naar gezicht kan zijn, blijven mooi op hun plek zitten.

Waarin leg je de baby?

Het praktische bezwaar bij voldragen kindjes is vaak: welke bak gebruik je? Dat kan een grote opbergbak zijn. Bij grote bouwinkels of tuincentra hebben ze mooie aquariums, zelfs het babybadje of de Tummy Tub zijn mogelijk. Veel ouders vinden hun kindje dan heel bloot. Dat zou je kunnen oplossen door de bak thuis in de wieg te zetten en een dekentje over de bak te leggen. Ook kun je de bak mooi versieren met een slingertje met bijvoorbeeld de naam van de baby of vlindertjes.

Aankleden en in bad doen

Ouders van voldragen kindjes willen graag dat hun baby wordt **aangekleed**. Wij raden aan om dit uit te stellen tot de laatste dag. Het huidsmeer zorgt voor bescherming van de huid en gaat uitdrogen tegen. Dat gaat weg als je een kindje in bad doet. Je kunt de bak of het badje met handwarm water en badolie vullen en de baby in bad doen. Daarna kunnen de ouders de baby insmeren met babyolie, wat een heel mooi ritueel is. Daarna kan de baby worden aangekleed.

*Tip: maak filmpjes van het badderen en zing het liedje 'Handen houden je vast'.
Je kunt een filmpje hiervan zien via deze QR-code:*

De watermethode

OBDUCTIE

Indien er obductie of onderzoek plaats zal vinden, mag een kindje nog niet in het water. Er dienen eerst foto's gemaakt te worden voor het onderzoek en het kindje moet **gewogen en gemeten** worden. Door het water kan dit namelijk veranderen.

Als er obductie heeft plaatsgevonden wordt altijd aangeraden om de baby daarna **niet meer terug in het water te leggen**. De huidlijm die wordt gebruikt kan loslaten. Soms kun je hierop een uitzondering maken. Als de baby door de obductie zo hard achteruit gaat dat de baby op de koeling nauwelijks meer herkenbaar is, dan kan dat voor de ouders traumatisch worden en zullen ze vaak kiezen om het mandje te sluiten. Zo kunnen er geen herinneringen meer gemaakt worden en de laatste herinneringen die er waren, zijn van een kindje dat veel vocht verliest en met bevlekte obductie pleisters. In het kader van 'het ergste wat er kan gebeuren is al gebeurd' kun je de baby **toch terugleggen** in het koude water. De pleisters zullen snel weer helemaal wit worden en de baby krijgt zijn vorm weer enigszins terug. Als er hersenobductie is uitgevoerd en de hersenen na obductie niet meer teruggeplaatst zijn en het hoofdje niet is opgevuld, zal het hoofdje heel licht blijven en niet helemaal in het water zakken.

Mocht je een baby aantreffen die toch is aangekleed, ingewikkeld in verband of doeken die aan de lekkende huid vastplakken, dan kun je de watermethode toepassen. Leg de baby met doeken/kleertjes en al in het koude water totdat de kleertjes of doeken zijn **losgeweekt**.

Fysieke verzorging

VAN BABY'S MET EEN MINDER KWETSBARE HUID

Behandelen als 'normale' baby

Bij een baby zonder een kwetsbare huid, die bijvoorbeeld even heeft geleefd kun je alles doen wat je bij een levende baby ook doet, zoals in bad doen, aankleden en insmeren met babyolie. Om verkleuring van de lipjes tegen te gaan kun je ook nu vaseline gebruiken om de lipjes mee in te smeren. Bij het in bad doen van de baby gebruik je lauw warm water en kun je ook een lekker geurende babyolie of badolie gebruiken. Het verzorgen en masseren van de baby kan een mooi ritueel zijn.

Koelen van de baby

Uiteraard moet de baby wel gekoeld worden. Dat kan met **koelelementen**. Deze moeten wel om de paar uur vervangen worden. Ook hebben ze nooit een constante temperatuur.

Als ze net uit de vriezer komen zijn ze extreem koud en kunnen ze zelfs aan de baby blijven plakken als je er niets tussen legt en na een paar uur zijn ze ontdooid en zijn ze niet koud genoeg meer. Het telkens moeten vervangen van de elementen kan stress veroorzaken bij ouders maar sommige ouders vinden het juist fijn om op die manier met de verzorging van hun kindje bezig te zijn.

Er bestaat ook een speciale **babykoeling**. Deze heeft een kunststof matje dat zich vult met water van 8 graden. Het water is dus steeds op dezelfde temperatuur en het matje is zacht en flexibel en kan op elke plek worden neergelegd. De motor die het water koelt, zoemt op een constante toon dus slaat niet steeds aan of af.

Thanatopraxie

BALSEMEN

De baby kan ook behandeld worden met een speciale vloeistof, dat heet thanatopraxie. Het wordt ook vaak **balsemen** genoemd. Dit is een invasieve methode waarbij de lichaamssappen en het bloed uit het lichaam worden gehaald en worden vervangen door een vloeistof met formaldehyde waardoor de baby zonder koeling dagenlang mooi blijft.

Het voordeel van thanatopraxie is dat de baby niet koud aanvoelt, geen verkleuring vertoont, er niet ingevallen uitziet en er geen koeling nodig is, dus je kunt de baby overal neerleggen. **Het nadeel** is dat sommige ouders het nog moeilijker vinden om definitief afscheid te nemen, omdat je nauwelijks ziet dat de baby is overleden. Dat lijkt juist een voordeel, maar uit ervaring blijkt dat het zien en voelen van de dood soms helpt bij de gedachte dat de baby zo niet eeuwig bij je kan blijven.

Thanatopraxie is helaas (nog niet) mogelijk bij premature kindjes en kindjes die in de buik zijn overleden. Thanatopraxie kan wel na obductie maar het is veel lastiger. De ledematen moeten allemaal apart worden ingespoten omdat er door de obductie aderen zijn doorgesneden en de natuurlijk omloop niet meer intact is.

De hele behandeling duurt 1,5 tot 2 uur, na obductie soms wel 3 uur. Zonder obductie doen de thanatopracteurs het bij de ouders thuis, na obductie willen ze dat liever niet en ze maken dan graag gebruik van het mortuarium. De kosten van thanatopraxie bedragen rond de 500 euro. Bij **Stichting Félice** kan een tegemoetkoming in de kosten worden aangevraagd. Dit moet wel gebeuren voordat de thanatopraxie heeft plaatsgevonden.

PLOTSELING OVERLIJDEN

Bij een thuisbevalling en plotseling overlijden, komt de huisarts om de dood te constateren en de papieren (A en B-verklaring) in te vullen.

Bij plotseling en onverklaarbaar overlijden zoals bij wiegendood treedt de NODO procedure in werking en hebben de ouders altijd te maken met politie en justitie. Het kindje wordt in beslag genomen en er wordt altijd obductie uitgevoerd.

VERVELENDE GEURTJES

Vervelende geurtjes zijn lastig te maskeren. Kijk eerst waar de geur vandaan komt. Verliest de baby vocht, ligt het in vieze doeken of kleertjes? Dan is de oplossing om de baby met doeken of kleertjes in het koude water te leggen. Na een tijdje laten de doeken of kleertjes los en kun je de baby verschonen.

Bij à terme, niet gemacereerde kinderen is vochtverlies vaak niet de oorzaak en in het water leggen dus niet de oplossing. Je kunt wat bakjes met koffieprut (uit het zicht) rondom de baby neerzetten. Ook kun je geurkaarsen branden of een diffuser met etherische olie neerzetten. Het is helaas niet helemaal tegen te gaan.

Samenwerking

MET ANDERE ZORGVERLENERS

Omdat deze bijzondere kraamweek samenvalt met de dagen voor de uitvaart zullen er veel zorgverleners betrokken zijn bij het gezin: arts, verpleegkundige, verloskundige, doula kraamverzorgende en de uitvaartzorg. Het is belangrijk dat er goed met elkaar gecommuniceerd wordt. Iedereen is er ter ondersteuning van het gezin. Het maakt dus niet uit wie iets doet, als de wensen van de ouders maar worden uitgevoerd. Loop elkaar dus niet voor de voeten en wees niet teleurgesteld als een andere zorgverlener iets al heeft gedaan wat je zelf in gedachte had. Het gaat niet om jou maar om het ontlasten van de ouders.

Communicatie

DUIDELIJKE EN EERLIJKE MEDISCHE INFORMATIE EN UITLEG

Als zorgverlener ben je gewend om te zorgen en vaak om de regie in de zorg nemen. En als het gaat om de medische verzorging is het ook heel goed om die **regie te nemen** en zullen de meeste ouders behoefte hebben aan duidelijke en eerlijke **medische informatie en uitleg**. Ook vinden de meeste ouders het fijn als ze goed worden **voorbereid** op hoe hun kindje eruit ziet. Informatie over maceratie is niet fijn om te vertellen maar het is wel de realiteit.

Op het emotionele stuk is het belangrijk dat ouders daar waar dat kan de **regie weer terugkrijgen** en de dingen die ze zelf kunnen doen ook doen. Het is ook belangrijk dat ze zelf de **keuzes** maken die bij hen passen en waar ze zich goed bij voelen, maar ze moeten wel weten waaruit ze kunnen kiezen.

Je kunt er niet aan ontkomen dat je zelf ook dingen vindt. Soms wil je ouders beschermen voor dingen die minder mooi zijn. Zo wordt er soms een mutsje op gezet omdat het hoofdje van baby vervormd is door weke schedeldelen. Dat is lief en goed bedoeld, maar **vraag** toch liever aan de ouders of ze dit ook willen. Het mutsje kan in het hoofdje plakken zodat het nooit meer af kan en ouders nooit de haartjes van hun baby kunnen zien.

Soms weet je uit ervaring dat de keuzes van ouders misschien niet goed zullen uitpakken. Vraag ze naar hun motivatie. Soms worden keuzes gemaakt uit angst en maken ouders andere keuzes als ze dat inzicht hebben. Sommige keuzes zijn niet zo zwart-wit. Bijvoorbeeld in het wel of niet mee naar huis nemen van de baby kan een middenweg worden gezocht. De baby kan ook één nachtje thuiskomen of zelfs maar een paar uur voorafgaand aan de uitvaart.

Zelfzorg

MET VERTROUWEN DE OUDERS BEGELEIDEN

Het kan best spannend zijn om te werken met een kindje dat is overleden, als je dit niet je dagelijkse werk is. Informeer jezelf goed over alle mogelijkheden, zodat je met vertrouwen de ouders kunt begeleiden. Probeer ouders het gevoel te geven dat je ervoor zorgt dat alles goed geregeld wordt, ook al weet je op voorhand misschien niet wat je tegen gaat komen. Er is gelukkig veel informatie beschikbaar (waaronder uiteraard deze scholing) en gebruik deze kennis. Schakel hulp in als je er niet uit komt of vragen hebt.

Luister goed naar jezelf, wees alert op de signalen van je eigen lichaam en geest. Je mag toegeven dat het een zware week is. Geef daar aandacht aan. Bel met een collega en vraag om hulp als je er alleen niet uit komt.

Werken in een gezin met een overleden baby kan heel verdrietig zijn. Het kan gebeuren dat je hierdoor zelf ook geraakt wordt. Jouw emoties mogen er ook zijn en je mag best emotioneel reageren. Wees je echter bewust van jouw rol, het draait in het gezin niet om jouw verdriet. Voel de grens aan van meeleven en meelijden. Neem even afstand als je merkt dat je emoties teveel worden.

Meer informatie

VOOR ZOWEL OUDERS ALS ZORGVERLENERS

STEUNPUNT NOVA

Op www.steunpuntnova.nl vind je veel informatie voor zowel ouders als zorgverleners. Hier vind je onder andere checklists voor de kraamverzorgende, de verloskundige, de verpleegkundige en de NICU-verpleegkundige. Hier kun je ook hele praktische hulpkarten downloaden of bestellen. De kaarten helpen ouders om richting te geven in een emotioneel verwarrende tijd waarin zowel het maken van herinneringen, leren kennen van de baby en welkom heten als het afscheid nemen en een uitvaart regelen centraal staan. Ouders kunnen in de eerste maand na het overlijden van hun kindje kosteloos de Verlieskalender van Steunpunt Nova aanvragen.

IMA AFSCHIEDSZORG

Ima afscheidszorg www.ima-afschiedszorg.nl verzorgt de babyuitvaart van baby's die rondom de geboorte zijn overleden, ongeacht de zwangerschapsduur. Bij Ima afscheidszorg werken 9 vrouwen uit het hele land die allemaal op hun eigen manier ervaring hebben met het verlies van een baby.

Op de website van Ima afscheidszorg staat ook een uitgebreide lijst met handige links naar websites met o.a. kistjes en mandjes, urnen, muziek, bloemen, vervoer en kaartjes. Klik hier (<https://ima-afschiedszorg.nl/handige-links/>) voor dit handige overzicht.

Ima Afscheidszorg is actief in de provincies Noord-Holland, Utrecht, Zuid-Holland, Brabant, Limburg, Gelderland, Overijssel (west), Flevoland, Groningen, Friesland en Drenthe.

BABYVERLIES.NL

Op www.babyverlies.nl staan verwijzingen naar alle genoemde stichtingen en informatieve websites. Tevens vind je hier nog andere interessante informatie die van toepassing kan zijn als je gaat kramen in een gezin met een overleden kindje. Hierop staan ook andere mogelijk interessante scholingen.

HISKE KUILMAN TRAINING EN COACHING

Op www.hiskekuilman.nl staan meer dan 100 blogs en een gratis ebook voor ouders die dit meemaken.

HUGO MAGAZINE

Hugo Magazine is een tijdschrift speciaal voor ouders van een overleden baby en iedereen die hiermee te maken krijgt op professioneel vlak. Je bestelt ze via de website www.babyverlies.nl

Bijlage

WERKINSTRUCTIE GEMACEREERDE BABY EN BLEEK

Als de baby ernstig gemacereerd is, helpt het om de maceratieplekken te deppen met een zachte doek met bleek zodat de baby minder/niet meer lekt en plakt.

BENODIGDHEDEN

- Dunne bleek
- Zachte doek
- Bescherming voor je eigen kleding (bv schort)
- Handschoenen
- Babyolie

UITVOERING

- Trek handschoenen aan.
- Leg de baby op de achterkant van een celstofmat.
- Neem een zachte doek die niet pluist bijv. een hydrofiel doek.
- Giet wat bleek op de doek.
- Dep de maceratieplekken met de doek met bleek.
- Laat de doek even liggen op de maceratieplekken zodat de bleek kan inwerken.
- Je kunt ook de doek helemaal nat maken met bleek, de baby in de doek wikkelen en even laten liggen.

RESULTAAT

- De plekken worden door de bleek dichtgebrand waardoor ze niet meer plakken en lekken en de baby aangekleed zou kunnen worden.
- De plekken worden wat donkerder van kleur.
- De geur van de bleek vervliegt na een tijdje, maar kun je ook maskeren door de baby daarna in te smeren met babyolie.
- Herhalen indien nodig.

OBDUCTIE

Kan goed worden toegepast na obductie.

WATERMETHODE

Heeft geen toegevoegde waarde als de watermethode wordt toegepast want de watermethode gaat zelf al lekken en plakken tegen.

Geleerd van mortuarium UMCUtrecht

Hiske Kuilman

TRAINING EN COACHING
BIJ BABYVERLIES